

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษารุ่นนี้ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive study) เพื่อศึกษาบทบาทสมาชิกครอบครัวในการให้คำปรึกษาแนะนำดูแลช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาล ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจแก่ผู้ป่วยวัณโรค

ลักษณะประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ สมาชิกครอบครัวของผู้ป่วยวัณโรคที่ได้รับการรักษา ณ ศูนย์วัณโรคเขต 9 พิษณุโลก

กลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จากสมาชิกครอบครัวของผู้ป่วยวัณโรค ที่ได้รับการคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ให้ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงในการกำกับการรับประทานยาของผู้ป่วยที่มารับการรักษา ตั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไป ณ ศูนย์วัณโรคเขต 9 พิษณุโลก มีภูมิลำเนาและติดตามได้อยู่ในจังหวัดพิษณุโลก ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 47 ราย แต่เนื่องจากจำนวน 7 รายไม่สามารถติดตามได้จึงได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 40 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในครั้งนี้ผู้ศึกษาสร้างขึ้นมาจากการศึกษา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีจำนวน 2 ชุด คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกตขณะเยี่ยมบ้าน

1. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน จำนวนสมาชิกในครอบครัว ความเกี่ยวข้องกับผู้ป่วย ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วย โรคประจำตัว การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัณโรค การหยุดรับประทานยาของผู้ป่วย อาการผิดปกติที่เกิดขึ้นของผู้ป่วยในระหว่างการรักษา ปัญหาที่เกิดขึ้นของผู้ป่วยในระหว่างการรักษา และความรู้สึกต่อการดูแลผู้ป่วยวัณโรค มีจำนวนทั้งสิ้น 17 ข้อ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทสมาชิกครอบครัวในการดูแลผู้ป่วยวัณโรค ประกอบด้วยการให้คำปรึกษาแนะนำดูแลด้านการรักษาพยาบาลมีจำนวน 19 ข้อ โดยข้อคำถาม แบ่งเป็น การเป็นพี่เลี้ยงกำกับการรับประทานยา จำนวน 6 ข้อ ให้การดูแลช่วยเหลือทั่วไป จำนวน 6 ข้อ ให้การดูแลแนะนำผู้ป่วยป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค จำนวน 4 ข้อ ให้การดูแลช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย จำนวน 3 ข้อ การให้คำปรึกษาแนะนำดูแลทางด้านจิตใจ มีจำนวน 8 ข้อ การให้คำปรึกษาแนะนำดูแลทางด้านสังคม มีจำนวน 7 ข้อ และการให้คำปรึกษาแนะนำดูแลทางด้านเศรษฐกิจ มีจำนวน 7 ข้อ รวมจำนวนทั้งสิ้น 41 ข้อ โดยลักษณะคำถามในการ สัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิด ลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 4 ระดับ คือ

ปฏิบัติทุกครั้ง	หมายถึง สมาชิกครอบครัวปฏิบัติทุกครั้งหรือปฏิบัติสม่ำเสมอ
ปฏิบัติบางครั้ง	หมายถึง สมาชิกครอบครัวปฏิบัติบางครั้งหรือไม่สม่ำเสมอ
ไม่เคยปฏิบัติ	หมายถึง สมาชิกครอบครัวไม่เคยปฏิบัติเลย
ไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้น	หมายถึง สมาชิกครอบครัวไม่เคยมีเหตุการณ์ หรือไม่เคยพบ สถานการณ์นั้น

2. แบบสังเกตขณะเยี่ยมบ้าน แบบบันทึกการสังเกตขณะเยี่ยมบ้านมีจำนวน 7 ข้อ ประกอบด้วยการบันทึกจำนวนชองยาที่เหลือ การตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนการ บันทึกกำกับการรับประทานยา สังเกตสภาพที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม สังเกตการกำจัดขยะมูลฝอย สังเกตการกำจัดเสมหะของผู้ป่วย สังเกตความสะอาดของเครื่องนอน และสังเกตสัมพันธภาพ ระหว่างผู้เยี่ยมกับผู้ป่วยและสมาชิกครอบครัวของผู้ป่วย สภาพร่างกายทั่วไปของผู้ป่วย การตรวจวัด สัญญาณชีพของผู้ป่วยอาการทั่วไปของผู้ป่วย ความสะอาดร่างกายของผู้ป่วย วิธีบันทึกคือผู้สังเกต ลงเครื่องหมายการสังเกตตามความเป็นจริงที่ตรงกับการปฏิบัติและการสังเกตมากที่สุด

การหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้ดำเนินการหาคุณภาพของเครื่องมือดังนี้

1. การหาความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (content validity) การหาความเที่ยงตรงด้าน เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา หลังจากนั้นผู้ศึกษาได้นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรง คุณวุฒินำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

2. การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงวุฒิแล้วไปทดลองใช้กับสมาชิกครอบครัวที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกครอบครัวของผู้ป่วยวัณโรคที่รับการรักษา ณ ศูนย์วัณโรค เขต 10 เชียงใหม่ จำนวน 20 ราย หาความเชื่อมั่นโดยการนำไปทดสอบซ้ำ (test retest method) (เพชรน้อย สิ่งข้างชัย, ศิริพร ขัมภลิจิต และทัศนีย์ นะแสง, 2539, หน้า 203, ยุวดี ภาษา และคณะ, 2534, หน้า 119) ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson-product moment correlation coefficient) เท่ากับ 0.8

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ศึกษานำหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ถึงผู้อำนวยการสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 9 พิชญ์โลกผ่านถึงผู้อำนวยการศูนย์วัณโรคเขต 9 พิชญ์โลก และนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดพิชญ์โลก เพื่อชี้แจงรายละเอียดและขออนุมัติดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและติดตามเยี่ยมบ้าน
2. ผู้ศึกษาประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของศูนย์วัณโรคเขต 9 พิชญ์โลก คือ เจ้าหน้าที่ห้องบัตร เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่คัดเลือกพี่เลี้ยงในการดูแลผู้ป่วยวัณโรค เพื่อชี้แจงการคัดเลือกเพื่อสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวของผู้ป่วยที่คัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง และชี้แจงวัตถุประสงค์ในการศึกษา
3. รวบรวมรายชื่อผู้ป่วย บ้านเลขที่ และรายชื่อสมาชิกครอบครัวที่เป็นพี่เลี้ยงในการดูแลผู้ป่วยวัณโรคที่รับการรักษาเป็นระยะเวลา 1 เดือนขึ้นไปจากบัตรตรวจรักษาโรค (TB01)
4. ขออนุญาตกลุ่มตัวอย่างที่มากับผู้ป่วยในการตรวจรักษาตามนัด เพื่อความร่วมมือในการสัมภาษณ์โดยแนะนำตัวผู้สัมภาษณ์ ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการศึกษา เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีที่จะให้ความร่วมมือจึงดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลในการสัมภาษณ์
5. ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ศูนย์วัณโรคเขต 9 พิชญ์โลก เวลา 8.30-13.30 น. ออกติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 ราย และสังเกตจากการเยี่ยมบ้านในรายที่ผู้ป่วยมารับยาที่กำหนดนัด และในรายที่ไม่ได้รับยาตามกำหนดนัด เวลา 13.30-18.00 น.
6. ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยที่ใกล้บ้านผู้ป่วยตามบ้านเลขที่ซึ่งผู้ป่วยได้แจ้งไว้ในการรักษาในการพาไปบ้านผู้ป่วยหรือขอคำแนะนำเส้นทางในการไปบ้านผู้ป่วยในกรณีที่สามารไปได้เอง

7. ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามแบบสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกตามแบบสังเกตขณะเยี่ยมบ้าน

8. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และแบบสังเกตจากการติดตามเยี่ยมบ้านนำมารวบรวมตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน นำข้อมูลบันทึกลงในคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/FW (Statistical Package for the Social Science for Windows) รายละเอียดในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป นำมาแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. ข้อมูลการปฏิบัติในบทบาทการดูแลผู้ป่วยวัณโรคด้านต่าง ๆ
 - 3.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ
 - 3.2 กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนการปฏิบัติบทบาทการดูแลผู้ป่วยวัณโรคดังนี้

ปฏิบัติทุกครั้ง	ให้	2	คะแนน
ปฏิบัติบางครั้ง	ให้	1	คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติ	ให้	0	คะแนน

คะแนนรวมทั้งฉบับของแบบสัมภาษณ์มีค่าเท่ากับ 82 (41 x 2) และนำมาเทียบเป็น 100 เปอร์เซนต์ หากมีคำตอบว่าไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในข้อนั้นจะถูกตัดออกไม่นำมาคิดเป็นคะแนนรวมทั้งฉบับ เช่น ถ้ามีผู้ที่ตอบ ไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้น จำนวน n ข้อ จะได้คะแนนเต็มของคะแนนรวมทั้งฉบับ (41 - n) x 2 คะแนน และนำคะแนนที่ได้มาเทียบ เป็นร้อยละ

2.3 วิเคราะห์คะแนนการปฏิบัติบทบาทในการดูแลผู้ป่วยวัณโรคโดยรวมและรายด้าน โดยเทียบคะแนนที่ได้กับคะแนนเต็มเป็นร้อยละแล้วแบ่งระดับการปฏิบัติได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบอิงเกณฑ์เป็น 5 ระดับ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และอุษาวดี จันทร์สนธิ, 2534) ดังนี้

การปฏิบัติในระดับดีมาก	มีระดับคะแนนในช่วง	ร้อยละ 90-100
การปฏิบัติในระดับดี	มีระดับคะแนนในช่วง	ร้อยละ 80-89
การปฏิบัติในระดับปานกลาง	มีระดับคะแนนในช่วง	ร้อยละ 70-79
การปฏิบัติในระดับพอใช้	มีระดับคะแนนในช่วง	ร้อยละ 60-69
การปฏิบัติในระดับต้องปรับปรุง	มีระดับคะแนนในช่วง	ต่ำกว่าร้อยละ 59

2.4 หากค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านแล้วเทียบกับคะแนนเต็มเป็นร้อยละ แล้วแปลผลตามเกณฑ์ในข้อ 2.3

2.5 วิเคราะห์รายข้อเป็นความถี่และร้อยละ

3. ข้อมูลจากการเยี่ยมชมบ้าน นำเนื้อหาที่ได้จากการสังเกตมาวิเคราะห์เรียบเรียงจัดกลุ่ม แจกแจงความถี่และอธิบายตามเนื้อหาที่ได้จากการสังเกต